В ЛАВРОВІМ ВІНКУ 1

. (Елегія по літераті)

Така to bywa zaplata Niejednego literata: Po smierci mu wszyscy kadzg, A za zycia jesc me daÜza,. (Zutkowski. "Momus") *

Сталося — я вмер... Тиф голодовий мене замучив на смерть, я почимчикував у могилу спочивати. Сумовитий ангел страдальців повів мене в рай. Я навіть боявся тамтуди рватися, гадаючи, що для руських літератів нема й на тому світі раю...

А в моїй вітчині задзвонили у великі дзвони по моїй душечці-небозі. В часописах — на першому-таки місці — випечатано посмертну звістку. Декотрі з них показалися у чорних, жалібних обвідках. Всі посмертні згадки ридали менше-більше на одну нуту: "Ось і знову нова могила на широкій дажбожій землиці2. Нині довідались ми, що Стефана Терпиголода не стало між нами... Сумна-страшна се вістка, але правдива. Умер! — ні! не умер — упав, як борець, добрий син Голодоморя, упав, як пристало лицареві чесному,

* Така нагорода випадає Не одному письменникові: По смерті всі йому курять фіміам, А за життя не дають їсти.

' (ЖулковськийЗ "Momus") (польськ.).— Ред.

великому... Поліг з прапором у руці... На незаросту ще.могилу кидаємо грудку землиці і кличемо: Земля тобі пером!"

Пізніше наступали життєписи. Всякі подавали, хто що знав або що було до вподоби. Обробляли мене на всі боки. Приписували мені, небіжчикові, такі химерні спосібностІ, про які мені і не снилося на цілому

житті. Один приятель написав такий трогаючий некролог, що я й розплакався, читаючи його в раю...

Були і такі, що вилляли серед гарячих сліз на мою могилу ще й гарячішу — жовч. До них належали мої найбільші други за життя. Один добачив у моїх творах декадентизм * та й оправдував його моїм немов то надмірним нахилом до жіноцтва і пива. Другий признавав мені безперечний талант, але в поезіях знайшов мізантропію. Третій оправдував се дивацтвом, в яке я мав попасти, на його думку, прслідніми часами. Інший ще доглянув забагато солі і перцю і т. д. Найприхильніше заговорив про мене мій ворог.

Але що ж мені по всіх тих мудрих і немудрих оцінках? Я тішився тим, що душа моя в раю! Голоду не чую, дрімаю гарненько. Іменно, іменно при читанні того всього "ридання" я попадав у смачненьку дрімку. А товсті німецькі літерати аж боки собі зривали, дивлячись, як то дрімає худий, виголоднілий голодоморський письменник.

Третьої днини, вранці рано, дивлюся на землицю, а там парада, що аж га! Се, бач, віддавали мені послідню прислугу. Хор питомців приспівує, дяки ревуть "Послідноє цілованіє", аж серце крається. Сам цвіт голодоморської інтелігенції зібрався на мої похорони, а народу і не почислиш. Мої "тлінні останки" схопило шістьох жвавих парубків і таскають на плечах, тішаться, що тягар... не великий.

От ціла громада вже й на кладовищі. З-посеред товпи виступає якийсь струнький літерат і виголошує (зовсім не по-літерацьки) довгу патетичну бесіду.

Хто се? Якийсь, подобає, знакомий, та ніяк не пригадую собі, хто се..4. Ага! пізнав його по цвітистій речі. Се ж преці мій старий приятель! Ледве й пізнав його. А прецінь я перший представив його пані Музі, бо переполоханий хлопець почитав її нишком-тишком, не зважаючись навіть станути перед її ясним личком... А тепер — він поет! Став було

писати "віршики", а такі-то солоденькі, масненькі, що аж в душі нудило читати їх, а всі любовні. Як жабочка в ставку весною, так він рохкотів цілими днями до "ясних личок, рівних брів, дрібних рученят, солодких (!) серденят", аж вкінці й найшов собі любочку, ну та й, як пристало доброму, лепському кавалірові, оженився, увінчавши сю важну в споїм житті подію стишком на вінчання. (Мене навіть не мволив запросити на весільну забаву!) Тепер він поет! На іменини жіночки — пише, на родини — пише, на хрестини — пише, всяку, кажу вам, пригоду в своїй сім'ї описує, терпеливий папір і ще терпеливіший редактор "Смолоскипа" дзвонить його вірші, трубить його славу в іерихонську трубу... 5. Ну вже преці скінчив. А то аж нудно було слухати його речі!

От тобі і на! Висувається другий, щоби мене обмовляти. Сей "благую часть ізбра" в житейській борні. Він також мій бувший друг, але се вже поет на цілу губу. І живеться йому гаразд. Правда, кажуть, понатягав дуже своїх любок,, але се лиш матеріальний бік, ми глядім краще на моральний бік його особи. Творчість незмірима! І в ліберали 6, і в клерикали 79 і в радикали 8, і в антисеміти 9, і філ'осеміти 10, і в "москвофіли" п, і ще інші "іти" та й "філи" залітають його твори. Тілько "ітів" і "філів" помістити в одній тільки голові — се ж геніальність! Ну, та й геніально ж він про мене... бреше! Хай йому кат!..

Чи тоті бесіди вже не покінчаться нині?.. Ні!.. От ще один двигає підгодовану фігуру на поблизьку могилу, щоб нарід побачив його сумовите — себто з жалю, лице. Се член товариства "Промінь", того самого патріотичного товариства, котре за мого ще життя не хотіло наділити мене, схо-рованого тоді літерата, запомогою з фонду для артистів і літератів. І через нього я й дістався* до раю...

Вже й не хочу того чути, що сей заговорить про мене...

Прецінь конець параді!..

Накидали на мою могилу копу лаврових вінців. Можна би ними замістити цілу оранжерею... Гей, гей,— думаю собі, коби то я був мав за життя стілько ярини, не був би спішився до раю!..

А скільки тут лент! Можна би сміливо урядити два крами стяжок на львівській Зарваниці І2...

По цілій параді зійшлося охоче братство на похоронний комерс, себто на поминки. Бряжчать склянки, тарілки, ллється пиво і вино за упокій моєї душі, на вічну славу, яко славу народу... Народе, а я вмер з голоду!..

За пару днів відбулася поминальна служба божа в одній сільській церкві. Се за мою душу.

Сивий панотчик сказав до народу:

"Молітесь, дітоньки, за покійника! Се був добрий дух, ваш приятель! Через те й не раз він зазнав лиха, недолі, попав у злидні і вмер у злиднях"...

А люд говорив півшепотом: "Со святими"... і молився щиро. І не одно око залилось сльозою...

Я стояв вгорі — в раю, втираючи очі, що забігли сльозами. Надійшов святий Петро:

— Чого ти все на землю та й на землю дивишся? Час про неї забути. Може б, ти ще раз полетів там гарувати?..

— Полетів би, святий угодниче!

— Полетів би? Та до кого і для кого?

— До люду і для люду, небесний ключниче, пішов би я жити. Він стоїть того. Пішов би жити і ще раз — з голоду вмерти...

Відень. 1896